

Toespraak bij aanbieden rapport

De toestand van het klimaat in Nederland 2008

Donderdag 31 juli 2008

Mevrouw de staatssecretaris, dames en heren,

Welkom. Welkom bij de presentatie van "De toestand van het klimaat in Nederland 2008". Wij zijn er trots op dat we U het eerste exemplaar van dit rapport kunnen aanbieden.

Het is de vijfde rapportage in een reeks sinds maart 1993. Bij het verschijnen in 93 speelde naast het versterkte broeikaseffect ook de afbraak van de ozonlaag, een onderwerp dat opnieuw terug komt in de Toestand van 2008.

Waar de eerste rapporten voorzichtig waren, wordt in de periode van 15 jaar dat we deze serie uitgeven de toon steeds zekerder, vooral waar het over de opwarming van Nederland gaat.

De rol van de klimaatwetenschap op het KNMI is in die periode veranderd. Aanvankelijk werd veel gewaarschuwd en gesproken over de gevolgen van klimaatverandering met een bijna academische oriëntatie en met een internationale wetenschappelijke agenda.

Inmiddels is het klimaatsignaal sterker geworden en is daarmee de zekerheid van onze conclusies ook sterker geworden. Nu, maken we meer dan voorheen deel uit van een klimaat-kennisinfrastructuur en zijn in veel aspecten de kennisbasis, onder andere voor de klimaatgrondslag van de fysieke inrichting van Nederland. Naast de internationale agenda is ook de nationale agenda belangrijk geworden.

Wij zijn er ook trots op dat er grote belangstelling bestaat voor "De toestand van het klimaat in Nederland", niet alleen bij beleidsmakers maar ook bij pers en publiek. Het motiveert, dat onze onderzoekers hun metingen en hun wetenschap zo direct kunnen presenteren als een antwoord op een maatschappelijke vraag.

Wat is nu de betekenis van dit rapport?

In de eerste plaats kijkt het terug in de tijd, de periode 2003 tot 2008, aan de hand van beschikbare metingen.

Het plaatst die korte periode in een langere termijn perspectief.

Veel gegevens komen van KNMI-stations in Nederland.

Heel veel metingen, door professionals maar ook door vrijwilligers. Regenwaarnemingen zijn daarvan een voorbeeld.

Waarnemingen op de grond en waarnemingen door satellieten. Veel data dus. Maar data zonder context zijn betekenisloos.

Dit rapport voorziet in die context en transformeert data naar informatie. De omzetting van data naar informatie kan soms zo eenvoudig zijn als het maken van een datareeks in de tijd, zodat de jaarlijkse ontwikkeling kan worden afgelezen.

Het rapport staat vol van dergelijke tijdreeksen.

De lezer kan zo met eigen ogen de conclusies van het KNMI volgen. Zowel de primaire data als de daaruit volgende informatie vormen een uitgangspunt voor verdere studies.

Die studies worden niet alleen door het KNMI zelf gedaan maar ook door vele andere kennisinstellingen in Nederland en daarbuiten. Mede door de metingen in Nederland weten we hoe de wereld opwarmt.

Wat klimaat betreft is het KNMI de referentie voor Nederland, niet alleen voor de data maar ook voor de daaruit voortvloeiende informatie.

De rol als referentie-instituut ligt daarmee voor de hand.

De informatie die uit onze metingen volgt over het klimaat in de afgelopen periode leidt tot vragen.

Waarom werd het twee keer zo veel warmer in Nederland dan wereld gemiddeld?

Waarom is de verdeling van de neerslag zo dat het in de zomer en nazomer meer regent in de kuststreken?

En wat is de relatie met de temperatuur van het Noordzeewater? Waarom is de ozon concentratie in de onderste 10 kilometer van de atmosfeer gestegen?

Deze vragen nodigen uit tot de ontwikkeling van kennis. Daar gaat het ons als kennisinstituut natuurlijk ook om. Wie denkt dat alles wel is opgelost in de wereld van het klimaat komt bedrogen uit; zelfs het huidige klimaat kent nog veel vragen.

Ja, we weten al veel, maar nog lang niet genoeg.

We willen vooral begrijpen wat er nu gaande is in het klimaat om een zo goed mogelijke prognose te kunnen maken van de toekomst. En dat is meer dan een ongebreidelde honger naar kennis of nieuwsgierigheid, natuurlijk hebben we dat ook.

Deze kennis stellen we bovendien ten dienste van de samenleving, die veel vragen heeft over klimaat en klimaatverandering.

Het beantwoorden van die vragen roept vaak weer nieuwe vragen op. Het rapport bevat een aantal passages waar we laten zien hoe het vervolg onderzoek eruitziet: wat we op korte termijn graag beter willen weten en begrijpen.

We kunnen dat begrip vertalen via computer programma's in modellen van klimaat en klimaatverandering. Dit is ons wereldbeeld van het klimaat en misschien al wel voor een deel van het systeem aarde, dus inclusief de biosfeer en de oceanen.

Het in kaart brengen van de toestand van het huidige klimaat, zoals dit rapport laat zien, is essentieel om die klimaatmodellen te toetsen.

De modellen zijn dus in die zin het archief en de bundeling van onze kennis en noodzakelijk om de complexiteit van het klimaatsysteem aan te kunnen.

De confrontatie van de gegevens over het klimaat met ons model, ons wereldbeeld, levert dus direct de vraag op: hoe moet ik dat beeld vervolgens bijstellen?

Dit is de kern van de "analyse", een woord dat klimatologen en meteorologen zowel gebruiken in algemene zin als voor de specifieke confrontatie van waarnemingen en modellen die op hun beurt weer het uitgangspunt vormen voor de verwachtingen.

De verwachtingen, prognoses of scenario's op basis van de modellen zijn dus een afspiegeling van het verzamelde arsenaal van onze kennis én de waarneming. Het rapport bevat niet alleen de waarnemingen maar ook die analyse.

We kijken dus nu terug over een periode van vijf jaar, waarin het klimaat fors in de belangstelling heeft gestaan en waarin zich ook extreme situaties hebben voorgedaan. Denk alleen maar eens aan de hittegolven van 2006, waarvan het Internationale Rode Kruis bepaalde dat het aantal vroegtijdige sterfgevallen gerangschikt kan worden als de vierde natuurramp van dat jaar vergelijkbaar met grote aardbevingen en een typhoon in Indonesië en een aardverschuiving in de Filipijnen.

We zijn allemaal getuige geweest van het weer en het klimaat in de afgelopen periode, en we zijn dus ervaringsdeskundige: we weten wat het betekent om deze mate van opwarming mee te maken.

We hebben allemaal die zachte winters gezien en dat warme voorjaar.

Toch hebben we de onderbouwing met de harde cijfers nodig, en dat over vele jaren, om tot een goed oordeel te komen. Die cijfers laten bijvoorbeeld zien dat de gemiddelde jaartemperaturen in 2006 en 2007 in De Bilt overeenkomen met het langjarige gemiddelde van de Franse stad Lyon. Ons geheugen is beperkt en daarmee ons beoordelingsvermogen over gebeurtenissen in het verleden.

Met dit rapport laat het KNMI niet alleen harde cijfers zien maar toont het ook aan dat het al in een vroeg stadium veranderingen in het Nederlandse klimaat zichtbaar kan maken.

Onze reactie op een veranderend klimaat in de zin van adaptatie en mitigatie is complex, en betreft veel aspecten van onze samenleving. Een vroegtijdige herkenning van klimaatverandering en een goede inschatting van het tempo, geven de politiek en de beleidsmakers de gelegenheid hun werk af te stemmen op een nieuwe klimaatrealiteit in Nederland.

De analyse van het klimaat in de afgelopen periode verschaft ons daarbij een aantal zekerheden. Dit in tegenstelling tot de verwachtingen van het toekomstig klimaat, waarin een aantal onzekere factoren zitten.

Zo zal in het geval van een snelle temperatuurstijging met name in de grote steden een directe aanpassing noodzakelijk zijn, denk daarbij aan het "hitteplan" als antwoord op de hittegolven van 2006, en kunnen we bijvoorbeeld op het aspect zeespiegel stijging eerst zorgvuldig beleid maken en daarna afhankelijk van de ontwikkeling van het klimaat de uitvoering ter hand nemen. Ik hoop dat dit rapport ook met die ogen gelezen zal gaan worden.

Het zou mooi zijn wanneer, en passant, de gemeten feiten zowel de klimaatsceptici als de alarmisten, die immers vaak grote stappen vooruit nemen, kunnen inspireren in hun denken om tot een weloverwogen oordeelsvorming te komen.

Ik heb het gehad over de grote hoeveelheid gegevens die in het rapport verwerkt zijn, over de informatie die daaruit gedestilleerd kan worden, en over de vragen die de informatie oproept en die op hun beurt weer het begin vormen van ons onderzoek en de verdere ontwikkeling van kennis.

Dan blijft over de vraag: wat gaan we met die kennis doen? Hoe wordt die kennis omgezet ten dienste van ons allemaal? Hoe worden de onzekerheden vertaald in daden?

Hoe worden op basis van kennis keuzes gemaakt?

En dat dames en heren is de top van de piramide gegevens, informatie, kennis; die top is het terrein van de wijsheid. Het is dan niet meer het speelveld van wetenschappers alleen, maar dat van de beleidsmakers en vooral van de politiek. En dat mevrouw Huizinga, de wijsheid, is ook uw terrein.

Dit rapport geeft dus niet alleen de feiten en de informatie over het klimaat van de afgelopen vijf jaar, het is ook een middel om de dialoog tussen klimaatwetenschap en politiek verder te versterken.

Het KNMI zet zich in voor deze dialoog samen met de andere kennisinstellingen op dit gebied.

Het meest actueel is natuurlijk het werk van de Deltacommissie en het ontwerp van een "Waterplan" door VenW, waar verschillende facetten van klimaatadaptatie aan de orde komen op het onderwerp "water".

Mevrouw de staatssecretaris, na deze overwegingen overhandig ik U graag het eerste rapport van "De toestand van het klimaat in Nederland 2008" en ik wil U daarbij veel wijsheid toewensen met de politieke besluitvorming op het ingewikkelde terrein van klimaatverandering.

Het KNMI zal U daarbij graag met kennis van zaken ondersteunen.